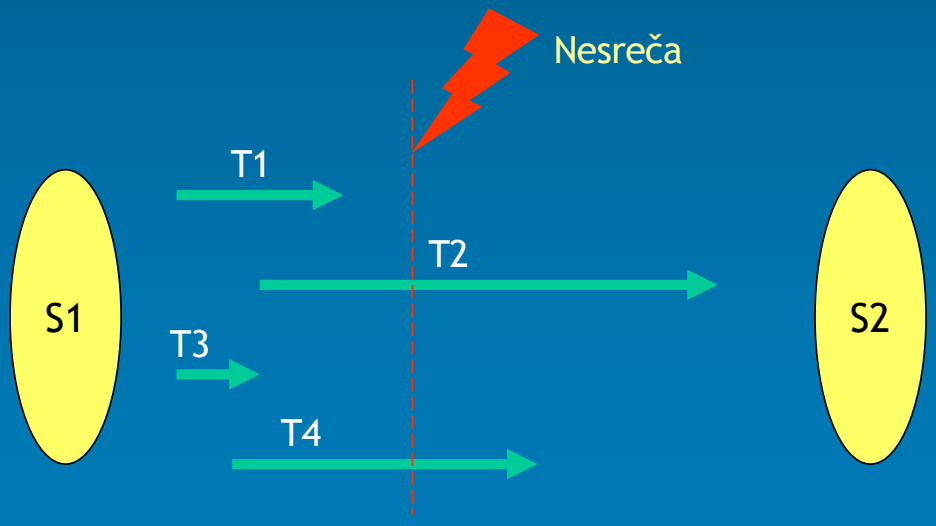
Podatkovna varnost in obnovljivost

- Obnovljivost – zmožnost obnove podatkov po nesreči.
- Proces vzpostavljanja podatkovne baze v zadnje veljavno stanje, ki je veljalo pred nastopom nesreče.

Potreba po obnovljivosti…

- Shranjevanje podatkov se običajno navezuje na štiri različne tipe medijev za shranjevanje podatkov, z naraščajočo stopnjo zanesljivosti:
  - glavni pomnilnik (neobstojni pomnilnik): podatki v njem ne preživijo sistemskih nesreč,
  - magnetni ali SSD disk ("online" obstojni pomnilnik): zanesljivejši in cenejši od glavnega pomnilnika, vendar tudi počasnejši,
  - magnetni trak ("offline" obstojni pomnilnik): še zanesljivejši in cenejši od diska, vendar tudi počasnejši, omogoča samo zaporedni dostop (tudi do 100 TB/trak)
  - optični disk: najzanesljivejši od vseh, še cenejši od traku, hitrejši od traku, omogoča neposredni dostop do podatkov (do 100 GB/disk).

Potreba po obnovljivosti…

- Obstaja več vrst nesreč, od katerih je potrebno vsako obravnavati na drugačen način.
- Nesreča lahko prizadane podatke tako v glavnem, kot v sekundarnem pomnilniku.

Potreba po obnovljivosti…

- Vzroki za nesreče:
  - odpoved sistema: zaradi napak v strojni ali programski opremi; posledica je izguba podatkov v glavnem pomnilniku,
  - poškodbe medija: zaradi trka glave diska ob magnetno površino postane medij neberljiv; posledica so neberljivi deli sekundarnega pomnilnika,
  - programska napaka v aplikaciji: zaradi logične napake v programu, ki dostopa do podatkov v PB, pride do napak v eni ali več transakcijah,
  - neprevidnost: zaradi nenamernega uničenja podatkov s strani administratorjev ali uporabnikov,
  - sabotaža (namerno oviranje dela): zaradi namernega popačenja ali uničenja podatkov, uničenja programske ali strojne opreme.

Potreba po obnovljivosti

- Ne glede na vrsto napake, vedno smo pri nesrečah soočeni z dvema bistvenima problemoma:
  - izguba podatkov v glavnem pomnilniku (vključno s podatki v medpomnilniku),
  - izguba podatkov na sekundarnem pomnilniku.

- V nadaljevanju:
  - pregled tehnik za lajšanje posledic nesreče in
  - tehnike za obnavljanje po nesreči.

Transakcije in obnovljivost…

- Transakcija predstavlja osnovno enoto obnovljivosti.
- Za obnovljivost skrbi upravljavec za obnovljivost (recovery manager), ki mora v primeru nesreče zagotavljati dve od štirih lastnosti transakcij (ACID):
  - atomarnost in
  - trajnost.

Transakcije in obnovljivost…

- Naloga upravitelja obnovljivosti je, da pri obnovitvi PB po nesreči zagotovi:
  - da se vse spremembe, ki so bile v PB izvedene v okviru posamične transakcije uveljavijo v celoti ali pa
  - da se ne uveljavi nobena sprememba.

- Problem je kompleksen, ker pisanje v PB ne predstavlja atomarne akcije → transakcija lahko izvede COMMIT (uveljavitev sprememb), vendar se spremembe v PB ne zabeležijo, ker enostavno ne "dosežejo" PB (nastop nesreče).

Transakcije in obnovljivost…

- Podatkovni vmesniki so področje v glavnem pomnilniku, v katerega se pri prenašanju podatkov iz/v sekundarnega pomnilnika podatki pišejo ali iz njega berejo.
- Prenos vsebine podatkovnih vmesnikov v sekundarni pomnilnik (trajne spremembe) se sproži samo v primeru izvedbe posebnih ukazov:
  - COMMIT ali
  - avtomatično, ko postanejo podatkovni vmesniki polno zasedeni (eksplicitno zapisovanje vsebine podatkovnih vmesnikov v sekundarni pomnilnik označujemo kot prisilno zapisovanje (force-writing)).

Transakcije in obnovljivost…

- Če se nesreča pripeti med pisanjem v pod. vmesnike ali med prenosom podatkov iz pod. vmesnikov v sek. pomnilnik, mora upravitelj za obnovljivost ugotoviti status transakcije, ki je izvajala pisanje v času nesreče:
  - če je transakcija izvedla ukaz COMMIT, mora upravitelj za obnovljivost zaradi zagotavljanja lastnosti trajnosti zagotoviti ponovno izvajanje transakcije (Rollforward ali Redo),
  - če transakcija ni izvedla ukaza COMMIT, mora upravitelj za obnovljivost zaradi zagotavljanja lastnosti atomarnosti izvesti razveljavljanje posodobitev, ki jih je do tedaj transakcija izvedla (Rollback ali Undo).

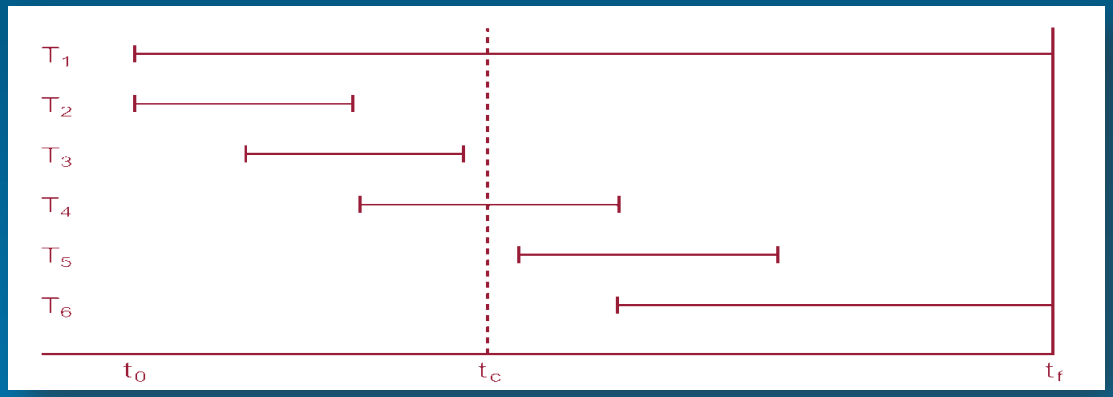
Transakcije in obnovljivost…

- Če je potrebno razveljaviti samo eno transakcijo govorimo o parcialnem razveljavljanju (partial undo). Ta se izvaja tudi pri sočasnem dostopanju do podatkov zaradi uporabe protokolov za nadzor sočasnosti.

- Če je potrebno razveljaviti vse v času nesreče aktivne transakcije, govorimo o globalni razveljavitvi (global undo).

PRIMER: uporaba UNDO/REDO

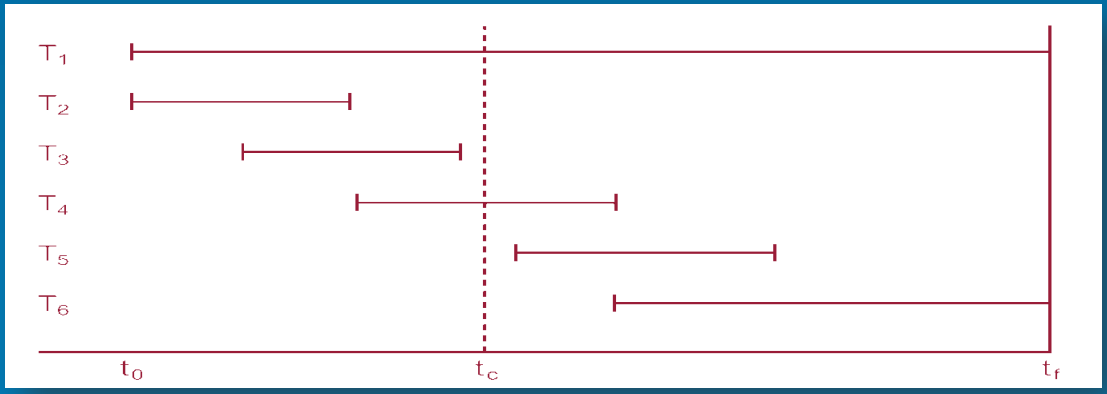
- Transakcije T_1 do T_6 se izvajajo sočasno, SUPB začne delovati ob t_0, t_c je kontrolna točka, nesreča pa nastopi ob t_f:

- T_2 in T_3 izvedeta COMMIT in spremembe se uveljavijo v PB.
- Kontrolna točka: točka sinhronizacije med PB in dnevnikom. Izvede se zahteva po zapisu vseh podatkovnih vmesnikov na disk.

PRIMER: uporaba UNDO/REDO

- T_1 in T_6 ne izvedeta ukaza COMMIT do trenutka nesreče, zato jih upravitelj za obnavljanje pri ponovnem zagonu razveljavi (UNDO).
- Za T_4 in T_5 ni jasno, do katere mere so se njune spremembe uveljavile v PB - ali je bila vsebina podatkovnih vmesnikov zapisana v sekundarni pomnilnik ali ne.
  - Ker nimamo na razpolago nobene dodatne informacije o stanju transakcij, je upravitelj za obnavljanje prisiljen ponoviti (REDO) transakcije T_4 in T_5.

Komponente SUPB za obnovljivost

- V okviru SUPB so za obnavljanje podatkov po nesreči na voljo naslednje komponente:
  - mehanizem za izdelavo varnostnih kopij, ki periodično kreira kopije PB,
  - dnevnik, ki hrani podatke o trenutnem stanju transakcij in spremembah v PB,
  - mehanizem za izvajanje kontrolnih točk, ki omogoča da se posodobitve, ki jih izvajajo transakcije v PB, ohranijo (zahteva po zapisu vsega na disk),
  - upravljalec za obnovljivost, komponenta SUPB, ki omogoča obnoviti podatkovno bazo v zadnje konsistentno stanje, ki je veljalo pred nastopom nesreče.

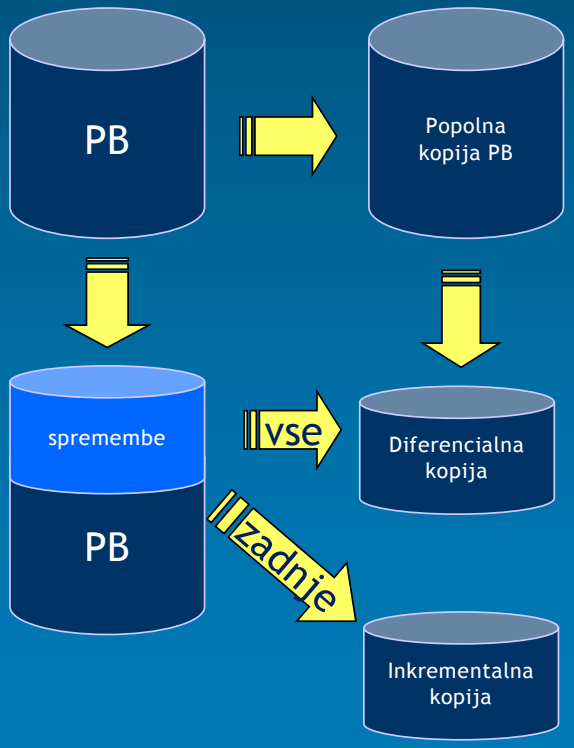
Mehanizem za izdelavo varnostnih kopij…

- Mehanizem mora omogočati izdelavo varnostnih kopij PB in dnevnika v določenih intervalih, ne da bi pred tem bilo potrebno prekiniti delovanje PB .

- Kopijo PB se uporabi v primeru poškodb PB ali njenega uničenja.
- Varnostna kopija se običajno hrani na magnetnem traku.

Mehanizem za izdelavo varnostnih kopij

- Varnostna kopija je lahko:
  - popolna kopija PB
    ali
  - inkrementalna kopija, ki vsebuje samo spremembe izvedene od zadnje (popolne ali inkrementalne) kopije PB
    ali
  - diferencialna kopija, ki vsebuje vse spremembe izvedene od zadnje popolne kopije PB.

Dnevnik...

- V dnevnik se zapisujejo vse spremembe, ki jih transakcije izvedejo v PB.
- Dnevnik lahko vsebuje naslednje podatke:
  - transakcijske zapise, kjer je dnevniški zapis sestavljen iz:
    - identifikatorja transakcije,
    - tipa dnevniškega vpisa (začetek tr., insert, update, detele, abort, commit),
    - identifikator podatka, na katerega se nanaša operacija (operacije: insert, delete, update) v okviru transakcije,
    - predhodna vrednost podatka: vrednost podatka pred ažuriranjem (samo za operacije update in delete),
    - vrednost podatka po ažuriranju (samo za operacije insert in update),
    - podatki potrebni za upravljanje dnevnika: kazalec na prejšnji in naslednji dnevniški zapis, ki pripada določeni transakciji.
  - zapise kontrolnih točk.

Dnevnik (semantičen prikaz)

- Primer segmenta dnevniške datoteke, ki prikazuje tri sočasne transakcije T_1, T_2 in T_3. Stolpca pPtr in nPtr predstavljata kazalce na predhodni in naslednji dnevniški vpis transakcije.

Tid	Time	Operation	Object	Before image	After image	pPtr	nPtr
T1	10:12	START				0	2
T1	10:13	UPDATE	STAFF SL21	(old value)	(new value)	1	8
T2	10:14	START				0	4
T2	10:16	INSERT	STAFF SG37		(new value)	3	5
T2	10:17	DELETE	STAFF SA9	(old value)		4	6
T2	10:17	UPDATE	PROPERTY PG16	(old value)	(new value)	5	9
T3	10:18	START				0	11
T1	10:18	COMMIT				2	0
	10:19	CHECKPOINT	T2, T3				
T2	10:19	COMMIT				6	0
T3	10:20	INSERT	PROPERTY PG4		(new value)	7	12
T3	10:21	COMMIT				11	0

Dnevnik…

- Zaradi pomembne vloge dnevnika pri obnavljanju podatkov po nesrečah, je ta podvojen ali celo potrojen.
- Princip 3-2-1 (3 kopije dnevnika, 2 medija, 1 na drugi lokaciji)
- Včasih je bil dnevnik shranjen izključno na magnetnem traku (zanesljivejši in cenejši).
- Danes se pričakuje, da je SUPB pri manjših nesrečah sposoben hitro obnoviti PB v stanje pred nesrečo. To zahteva, da se vsaj zadnji del dnevnika hrani v pomnilniku in/ali disku.

Dnevnik...

- V okoljih, kjer se v dnevnike piše/spreminja velika količina podatkov (reda stotine GB dnevno), vseh podatkov dnevnika ni smiselno imeti ves čas na razpolago (v pomnilniku)
- V pomnilniku morajo biti na razpolago podatki za hitro obnavljanje:
  - manjše nesreče (npr. razveljavitev transakcije, ki bi lahko povzročila mrtvo zanko), možno je hitro obnavljanje iz pomnilnika.
  - večje nesreče (npr. udarec glave diska v magnetno površino) zahtevajo več časa za obnovitev in navadno večjo količino podatkov iz dnevnika. V takih primerih gre za prenos podatkov iz magnetnega traku.

Mehanizem za izvajanje kontrolnih točk…

- Podatki iz dnevnika se rabijo za obnovitev PB po nesreči → pri obnavljanju ne vemo, koliko dnevniških vpisov je potrebno prebrati, ne da bi ponavljali transakcije, ki so se v PB že uspešno uveljavile.

- Količino presežnega iskanja in procesiranja zaradi pregledovanja dnevniških vpisov lahko omejimo z uporabo kontrolnih točk.

Mehanizem za izvajanje kontrolnih točk…

- Kontrolna točka: točka sinhronizacije med PB in dnevnikom. Izvede se zahteva po izpisu vseh podatkovnih vmesnikov na disk.
  - Tako smo prepričani, da so bile transakcije, ki so bile zaključene pred izpisom vmesnikov, zanesljivo uveljavljene ali razveljavljene v PB na disku.

Mehanizem za izvajanje kontrolnih točk…

- Kontrolne točke se izvajajo po vnaprej določenem urniku in vključujejo naslednje operacije:
  - zapisovanje vseh dnevniških vpisov iz glavnega pomnilnika v sekundarni pomnilnik (neposredno iz pomnilnika na disk!!!),
  - zapisovanje posodobljenih blokov v podatkovnih vmesnikih v sekundarni pomnilnik,
  - zapisovanje zapisa kontrolne točke v dnevnik. Ta zapis vključuje identifikatorje vseh transakcij, ki so bile v času izvedbe kontrolne točke aktivne.
- Če se transakcije izvajajo zaporedno, potem je v dnevniku potrebno poiskati zadnjo transakcijo, ki se je pričela izvajati pred izvedbo zadnje kontrolne točke.

Mehanizem za izvajanje kontrolnih točk...

- Vse transakcije pred prej omenjeno transakcijo so že bile uveljavljene (commited) in njihove spremembe zapisane v PB v času izvedbe kontrolne točke.

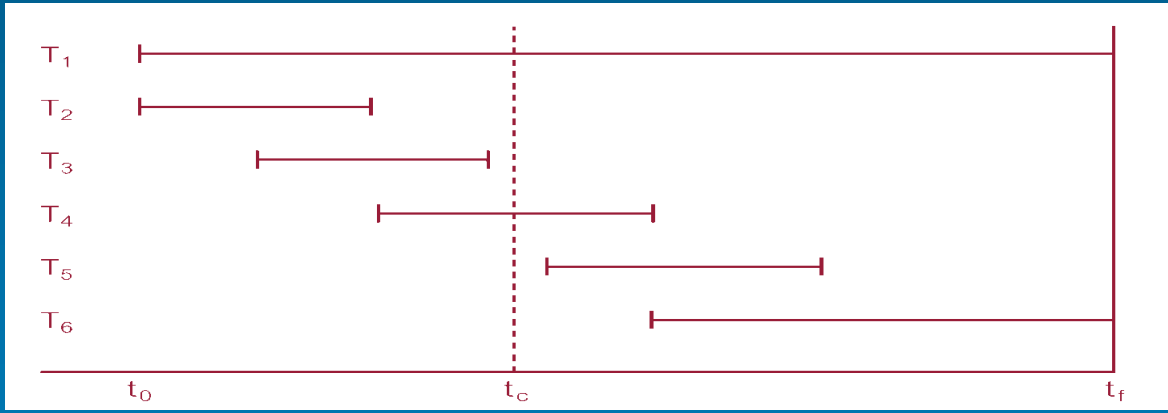
- Zaradi tega je potrebno ponoviti samo transakcijo, ki je bila aktivna v času izvedbe kontrolne točke in vse transakcije, ki so ji sledile, katerih zapisi se nahajajo v dnevniku.

Mehanizem za izvajanje kontrolnih točk...

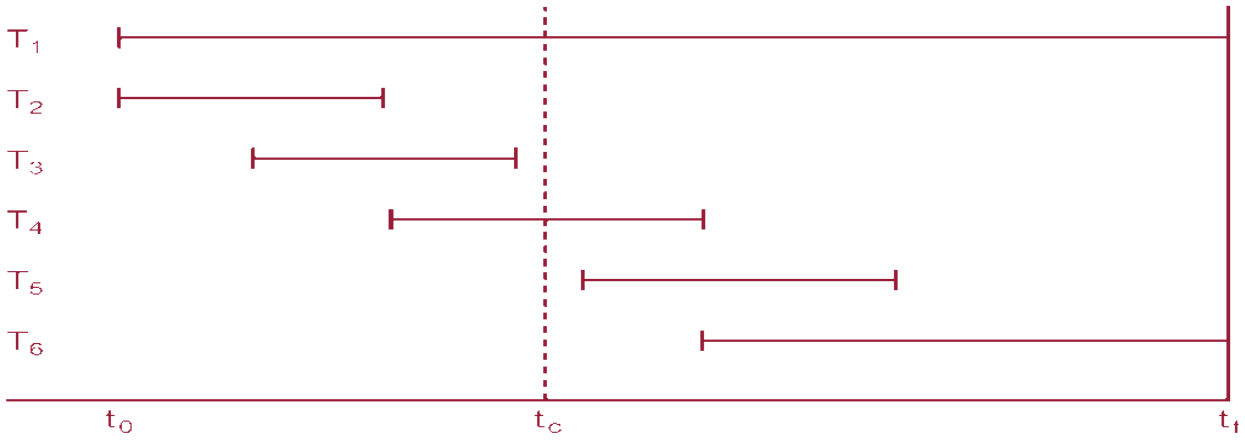
- Če je bila transakcija aktivna v trenutku nastopa nesreče, jo je potrebno razveljaviti.
- Če se transakcije izvajajo sočasno, je potrebno ponoviti vse transakcije, ki so izdale ukaz COMMIT od zadnje kontrolne točke naprej in razveljaviti vse transakcije, ki so bile aktivne v času nastopa nesreče.

UNDO in REDO s kontrolno točko

- Predpostavimo, da se je v času t_c izvedla kontrolna točka:

UNDO in REDO s kontrolno točko

- Spremembe transakcij T_2 in T_3 se zapišejo v sekundarni pomnilnik.
- Upravitelju za obnavljanje ni potrebno ponoviti izvajanja transakcij T_2 in T_3.
- Transakciji T_4 in T_5 je potrebno ponoviti (REDO), ker sta ukaze COMMIT izdali po izvedbi kontrolne točke.
- Transakciji T_1 in T_6 pa je potrebno razveljaviti (UNDO), ker sta bili v času nastopa nesreče aktivni.

Mehanizem za izvajanje kontrolnih točk

- V splošnem je uporaba kontrolnih točk relativno poceni operacija.
- Ponavadi je mogoče izvesti najmanj 3 do 4 kontrolne točke na uro.
- Na ta način je možno zagotoviti, da bo potrebno obnoviti samo podatke iz zadnjih 15-20 minut obratovanja PB.
- Primer: PostgreSQL, privzeti interval 5 minut (torej 12 kontrolnih točk na uro)

Primer uporabe dnevnika

- UNDO
  nazaj
  po času
- REDO
  naprej
  po času

	Tid	Time	Operation	Object	Before image	After image	pPtr	nPtr
1	T1	10:12	START				0	2
2	T1	10:13	UPDATE	STAFF SL21	(old value)	(new value)	1	8
3	T2	10:14	START				0	4
4	T2	10:16	INSERT	STAFF SG37		(new value)	3	5
5	T2	10:17	DELETE	STAFF SA9	(old value)		4	6
6	T2	10:17	UPDATE	PROPERTY PG16	(old value)	(new value)	5	9
7	T3	10:18	START				0	11
8	T1	10:18	COMMIT				2	0
9		10:19	CHECKPOINT	T2, T3				
10	T2	10:19	COMMIT				6	0
11	T3	10:20	INSERT	PROPERTY PG4		(new value)	7	12
T_f 12	T3	10:21	COMMIT				11	0

Kontrolna točka (CHECKPOINT) ni shranjena točka (SAVEPOINT)!

- SAVEPOINT: možnost za delno razveljavitev transakcije
- Imenovanih shranjenih točk je lahko več znotraj transakcije
- ISO SQL, Oracle, PostgreSQL, MySQL/MariaDB:
  - Kreiranje: SAVEPOINT ime_tocke;
  - Uporaba: ROLLBACK TO ime_tocke; --
  - Brisanje: RELEASE SAVEPOINT ime_tocke; -- Oracle ne podpira
- Uspešen COMMIT briše vse aktivne kontrolne točke
- Pozor: razlike med sistemi v detajlih izvajanja!

```
BEGIN;
    INSERT INTO t VALUES (1);
    SAVEPOINT my_savepoint1;
    INSERT INTO t VALUES (2);
    SAVEPOINT my_savepoint2;
    …
    ROLLBACK TO SAVEPOINT
               my_savepoint1;
    INSERT INTO t VALUES (3);
COMMIT;
```

Obnovljivost glede na obseg poškodb

- Obsežne poškodbe PB:
  - vzrok: npr. diskovna nesreča.
  - posledica nesreče: uničena podatkovna baza.
  - podatke se obnovi z uporabo kopije PB in dnevnika; podatki iz dnevnika služijo za ponovitev (redo) uveljavljenih transakcij.
  - ta način obnavljanja predvideva, da dnevnik ni bil poškodovan; dnevnik naj se torej nahaja na drugem mediju, ločeno od podatkovnih datotek.

Obnovljivost glede na obseg poškodb

- Manjše poškodbe; PB ni fizično poškodovana:
  - vzrok: odpoved sistema med izvajanjem transakcij.
  - posledica nesreče: PB preide v neveljavno – nekonsistentno stanje.
  - transakcije, ki so se prekinile je potrebno razveljaviti, ker so postavile PB v nekonsistentno stanje.
  - lahko se tudi zgodi, da je nekatere transakcije potrebno ponoviti, če njihove spremembe niso "dosegle" sekundarnega pomnilnika.
  - v tem primeru za obnavljanje ne potrebujemo kopije PB, ampak zadostujejo predhodne in posodobljene vrednosti podatkov, ki se nahajajo v dnevniških vpisih (glej primer izseka iz dnevnika).

Tehnike obnovljivosti...

- Tehnike obnovljivosti podatkov po nesrečah, ki privedejo PB v nekonsistentno stanje (ni potrebe po kopiji pod. baze):
  - odloženo ažuriranje (WRITE-AHEAD-LOG, WAL); sodobni SUPB
  - sprotno ažuriranje (DELETE-LOG); stari ali zelo preprosti SUPB
- Odloženo in sprotno ažuriranje se ločita po načinu zapisovanja posodobljenih podatkov v PB, obe pa uporabljata dnevnik.
- Obnovitvene tehnike morajo biti za uporabnika transparentne!

Odloženo ažuriranje…

- Pri protokolu za odloženo ažuriranje se podatki (posodobljeni) ne zapisujejo neposredno v PB.
- Vsa ažuriranja v okviru transakcije se najprej shranijo v dnevnik. Pri uspešnem zaključku transakcije se izvede dejansko ažuriranje PB.
- V primeru nesreče:
  - če se transakcija prekine, v PB ni potrebno razveljaviti nobene spremembe, ker se te nahajajo samo v dnevniku,
  - pred nesrečo uspešno zaključene transakcije je potrebno ponoviti (redo), ker se njihova ažuriranja morda še niso dejansko zapisala v PB. V tem primeru se uporabi zapise shranjene v dnevniku.

Sprotno ažuriranje...

- Pri uporabi protokola sprotnega ažuriranja transakcija izvaja neposredno spreminjanje podatkov v PB še preden se uspešno zaključi.
- V primeru nesreče je poleg ponavljanja (redo) uspešno zaključenih transakcij, potrebno razveljaviti (rollback) vse transakcije, ki so bile aktivne v času nesreče.
- Po zaključku transakcije se dnevnik pobriše (DELETE) ali označi kot pobrisan/neveljaven
- Ta pristop se v "resnih" SUPB skoraj ne uporablja več

Obnavljanje v MySQL

- Orodja temeljijo na ukazni vrstici in funkcionalnosti operacijskega sistema (npr. cron za periodične kopije)
- Varnostna kopija (kreiranje in obnova):
  - fizična: kopiranje v/iz datotečnega sistema; logična: program `mysqldump`
  - mysqlbackup (enterprise, plačljivo)
- Dnevnik (Point-in-Time Recovery)
  - Omogočeni morajo biti binarni dnevniki
    https://dev.mysql.com/doc/internals/en/binary-log.html
    `--log-bin =<log_prefix>` (mysqld) ali `log-bin=<log_prefix>` (my.ini)
  - Obnavljanje: `mysqlbinlog <log_name> | mysql -u root -p`
    (pretvori vsebino dnevnikov v SQL in ga posreduje mysql klientu)
  - Pozor: binarni dnevnik hitro raste, zato so potrebne pogoste kopije in reinicializacije dnevnika (npr. dnevno ali tedensko)

Transakcije - povzetek

- Transakcije omogočajo transparentno sočasno delo na istih podatkih
  - Zagotavljanje lastnosti ACID
  - Protokoli za zagotavljanje sočasnosti
    - 2PL+dodatki
    - Časovno označevanje
    - Optimistični
    - MVCC
    - …
- Transakcije služijo kot osnova za obnavljanje podatkovne baze
  - Kopija PB
  - Dnevnik (od zadnje kopije dalje; kontrolne točke)

Delo s transakcijami v Pythonu

- DB API v2
  - Definira standardni API za delo z (relacijskimi) SUPB
  - Definira standardne izjeme (exceptions), neodvisno od SUPB
  - Definira razrede/metode za delo s transakcijami
- Ukrepati je potrebno ob **neuspešnem zaključku** transakcije.
- Pazite na ustrezno sproščanje kurzorjev in povezav!
- Eksplicitno delo s transakcijami
  - Maksimalna kontrola in fleksibilnost, a več pisanja kode
- Kontekstni upravljalci in transakcije
  - Manj pisanja kode, bolj šablonska uporaba

DB API v2 (PEP 249) in transakcije

- Povezava (connection), metode:
  - cursor(), preko njega izvajamo transakcijske ukaze
  - commit()
  - rollback()
- Izjeme (exceptions), ne glede na SUPB
  - Razred DatabaseError ali njegovi podrazredi
  - Označujejo neuspešno izvedbo ukazov (uspešna izvedba ne "vrže/dvigne" izjem)
  - Koda napake se skriva v izjemi (e.args)
- Transakcije naj bodo čim krajše!
- Pozor: pazite na opcijo "autocommit" (gonilnik, povezava, SUPB, ...)

```
Exception
|__Warning
|__Error
   |__InterfaceError
   |__DatabaseError
      |__DataError
      |__OperationalError
      |__IntegrityError
      |__InternalError
      |__ProgrammingError
      |__NotSupportedError
```

Eksplicitno delo s transakcijami v Pythonu

```
connection = …
connection.commit()
c = connection.cursor()
try:
  c.execute("DELETE FROM rezervacija WHERE jid = 666")
  c.execute("DELETE FROM jadralec WHERE jid = 666")
  connection.commit()
except DatabaseError as e:
  print(e, e.args[0])  # Koda napake (odvisno od SUPB)
  connection.rollback()
```

Kontekstni upravljalci in transakcije v Pythonu

```
connection = …
connection.commit()
with connection.cursor() as c:
  try:
    c.execute("DELETE FROM rezervacija WHERE jid = 666")
    c.execute("DELETE FROM jadralec WHERE jid = 666")
    connection.commit()
  except DatabaseError as e:
    print(e, e.args[0])  # Koda napake (odvisno od SUPB)
    connection.rollback()
```

- Kurzor se sprosti takoj po izhodu iz konteksta (resursi)

Kontekstni upravljalci in transakcije v Pythonu

```
# try:
with … as connection:
  with connection.cursor() as c:
    c.execute("DELETE FROM rezervacija WHERE jid = 666")
    c.execute("DELETE FROM jadralec WHERE jid = 666")
# except …
```

- Klic commit() ali rollback() se izvede implicitno ob izhodu iz konteksta povezave, odvisno od uspešnosti izvajanja.
- Povezava se ob izhodu iz konteksta zapre.
- Prepogosto kreiranje povezav je počasno (connection pooling)
- Obravnava napake je potrebna zunaj konteksta tne povezave, povezave.

Dostopna varnost v SUPB

- Ena od pomembnih nalog SUPB je zagotoviti varnost dostopa do podatkovne baze.
- Večina današnjih SUPB omogoča eno ali obe od naslednjih možnosti:
  - Subjektivno določen nadzor dostopa (Discretionary access control)
  - Obvezen nadzor dostopa (Mandatory access control)

Nadzor dostopa

- Obvezen nadzor dostopa:
  - vsak objekt podatkovne baze ima določeno stopnjo zaupnosti (npr. zaupno, strogo zaupno,...),
  - vsak subjekt (uporabnik, program) potrebuje za delo z objektom določeno raven zaupanja (clearance level).
  - Za različne operacije (branje, pisanje, kreiranje,...) nad objekti podatkovne baze lahko subjekti potrebujejo različne nivoje zaupanja
  - Ravni zaupanja so strogo urejene
  - Značilno za varovana okolja, npr. vojska
  - Znana modela takega nadzora sta Biba in Bell-LaPadula (BLP)
    - BLP - v obliki končnega avtomata, pogoste nadgradnje

Obvezen nadzor dostopa

- Relativno redko implementiran
- Oracle: Virtual Private Database (BLP)
- IBM DB2: BLP
- Microsoft SQL Server: približek Row-Level Security (RLS), Dynamic Data Masking.
- PostgreSQL: SE-PostgreSQL; tudi RLS

Nadzor dostopa...

- Subjektivno določen nadzor dostopa:
  - Vsak uporabnik ima določene dostopne pravice (privilegije) nad dostopom do objektov podatkovne baze.
  - Tipično uporabnik pravice dobi v povezavi z lastništvom, ko kreira objekt.
  - Pravice lahko posreduje drugim uporabnikom na osnovi lastne presoje.
  - Tak način nadzora je lahko tvegan.

Nadzor dostopa in SQL...

- Vsak uporabnik podatkovne baze ima dodeljeno določeno pooblastilo - avtorizacijo (authorisation), ki mu ga dodeli skrbnik podatkovne baze (DBA).
- Pooblastilo je obenem tudi identifikator uporabnika.
- Navadno se za pooblastilo uporablja uporabniško ime ter geslo.
- SQL omogoča preverjanje pooblastila, s čimer identificira uporabnika.

Nadzor dostopa in SQL...

- Vsak SQL stavek, ki ga SUPB izvede, se izvede na zahtevo določenega uporabnika.
- Preden SUPB SQL stavek izvede, preveri dostopne pravice uporabnika nad objekti, na katere se SQL nanaša.

Nadzor dostopa in SQL...

- Vsak objekt, ki ga z SQL-om kreiramo, mora imeti lastnika.
- Vsak objekt se kreira v določeni shemi.
- Lastnika identificiramo na osnovi pooblastila, ki je določeno v shemi, kateri objekt pripada
  - Oracle: ime sheme je enako uporabniškemu imenu
  - MySQL in PostgreSQL: isti uporabnik je lahko lastnik več shem

Nadzor dostopa in SQL...

- Dostopne pravice ali privilegiji določajo, kakšne operacije so uporabniku dovoljene nad določenim objektom podatkovne baze.
- SQL standard pozna naslednje osnovne pravice:
  - SELECT – pravica branja podatkov
  - INSERT – pravica dodajanja podatkov
  - UPDATE – pravica spreminjanja podatkov (ne pa tudi brisanja)
  - DELETE – pravica brisanja podatkov
  - REFERENCES – pravica sklicevanja na stolpce določene tabela v omejitvah (npr. tuji ključi)
  - USAGE – pravica uporabe domen, sinonimov, znakovnih nizov in drugih posebnih objektov podatkovne baze
- Oracle – več ko 200 pravic v 25 skupinah:
  http://psoug.org/definition/GRANT.htm

Nadzor dostopa in SQL...

- Pravice v zvezi z dodajanjem (INSERT) in spreminjanjem (UPDATE) tabel ali pogledov so lahko določene na ravni stolpcev tabele/pogleda.

- Enako velja za pravice sklicevanja (REFERENCES)

Nadzor dostopa in SQL...

- Ko uporabnik kreira tabelo s CREATE TABLE avtomatsko postane lastnik tabele z vsemi pravicami.
- Ostalim uporabnikom dodeli pravice z ukazom GRANT.

Nadzor dostopa in SQL...

- Ko uporabnik kreira pogled s CREATE VIEW avtomatsko postane njegov lastnik, ne dobi pa nujno vseh pravic nad njim.
- Za kreiranje pogleda potrebuje SELECT pravice nad tabelami, iz katerih sestavlja pogled, ter REFERENCES pravice nad tabelami, katerih stolpce uporablja v definiciji omejitev.
- Ob kreiranju pogleda dobi pravice INSERT, UPDATE in DELETE, če te pravice ima nad vsemi tabelami, ki jih pogled zajema.

Nadzor dostopa in SQL...

- Uporaba ukaza GRANT (podeljevanje pravic):

```
GRANT {PrivilegeList | ALL PRIVILEGES}
ON ObjectName
TO {AuthorizationIdList | PUBLIC}
[WITH GRANT OPTION]
```

- PrivilegeList – je sestavljen iz ene ali več pravic, ločenih z vejico (INSERT, UPDATE,...)
- ALL PRIVILEGES – dodeli vse pravice.

Nadzor dostopa in SQL...

- PUBLIC – omogoča podelitev pravic vsem trenutnim in bodočim uporabnikom.
- ObjectName – se nanaša na osnovno tabelo, pogled, domeno, znakovni niz, dodelitve in prevedbe.
- WITH GRANT OPTION – dovoljuje, da uporabnik naprej podeljuje pravice.

Nadzor dostopa in SQL...

- Vloga (ROLE): definiranje skupine pravic
- Nekatere vloge so definirane vnaprej (npr. dba)
- Uporabniško definirane vloge

```
-- Skupina pravic
CREATE ROLE Student;
GRANT priv1, priv2, … TO Student;
-- Podeljevanje skupine pravic uporabniku
GRANT Student TO PBB123456;
```

Primer dodeljevanja pravic...

- Uporabniku Janezu dodaj vse pravice nad tabelo rezervacija, tako da jih lahko podeljuje naprej.

```
GRANT ALL PRIVILEGES
ON rezervacija
TO Janez WITH GRANT OPTION;
```

Primer dodeljevanja pravic

- Uporabnikoma Petru in Pavlu dodeli SELECT in UPDATE pravice nad stolpcem cid v tabeli rezervacija.

```
GRANT SELECT, UPDATE (cid)
ON rezervacija
TO Peter, Pavel;
```

Nadzor dostopa in SQL...

- Z ukazom REVOKE pravice odvzamemo

```
REVOKE [GRANT OPTION FOR]
{PrivilegeList | ALL PRIVILEGES}
ON ObjectName
FROM {AuthorizationIdList | PUBLIC}
[RESTRICT | CASCADE]
```

Nadzor dostopa in SQL...

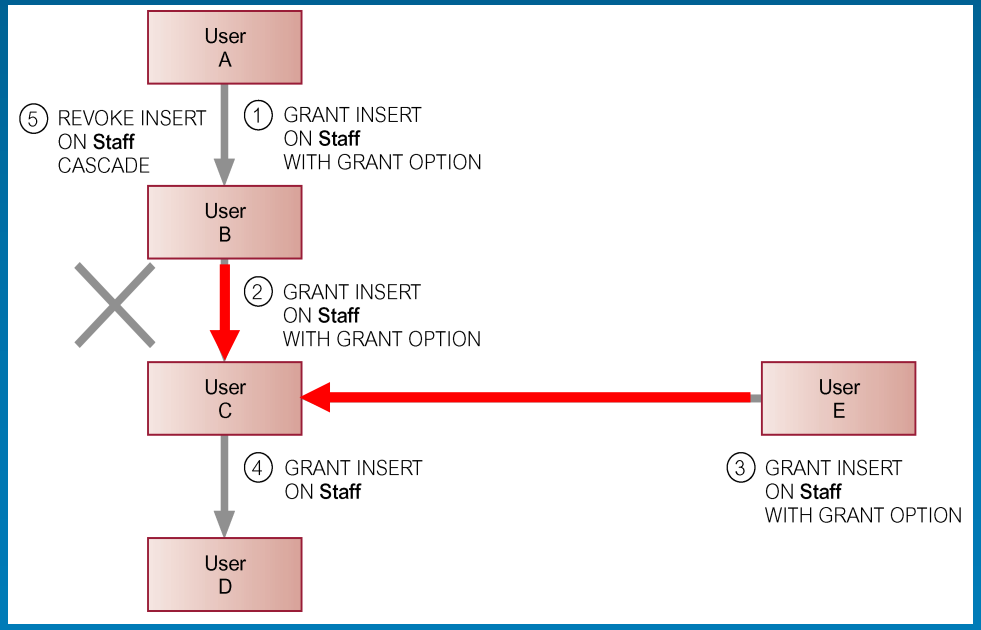
- ALL PRIVILEGES določa vse pravice, ki jih je uporabnik, ki REVOKE uporabi, podelil uporabniku ali uporabnikom, na katere se REVOKE nanaša.
- GRANT OPTION FOR – omogoča, da se pravice, ki so bile podeljene prek opcije WITH GRANT OPTION ukaza GRANT, odvzema posebej in ne kaskadno.
- RESTRICT, CASCADE – podobno kot pri ukazu DROP ali DELETE

Nadzor dostopa in SQL...

- Ukaz REVOKE ne uspe, kadar SUPB ugotovi, da bi njegova izvedba povzročila zapuščenost objektov:
  - Za kreiranje določenih objektov so potrebne pravice. Če te pravice odstranimo, lahko dobimo zapuščene objekte (odvisno od implementacije SUPB).
    - Uporabnik je imel pravico, da je ustvaril objekt v drugi shemi. Ko mu to pravico vzamemo, je ta objekt lahko zapuščen.
    - Uporabnik sebi ne more vzeti pravic nad lastnimi objekti (lastnina ≠ pravica)
  - Če uporabimo opcijo CASCADE, bo REVOKE ukaz uspel tudi v primeru, da privede do zapuščenih objektov. Kot posledica bodo ti ukinjeni.
- Poseben primer (odvisno od SUPB): ukaz REVOKE ne uspe, če ne uporabimo CASCADE, ko prekličemo pravico uporabnika, ki mu je bilo podeljena z GRANT OPTION.

Nadzor dostopa in SQL...

- Če uporabnik U_a odvzema pravice uporabniku U_b potem pravice, ki so bile uporabniku U_b dodeljene s strani drugih uporabnikov, ne bodo odvzete.

Primer odvzemanja pravic...

- Odvzemi DELETE pravice nad tabelo rezervacija vsem uporabnikom.

```
REVOKE DELETE
ON rezervacija
FROM PUBLIC;
```

Primer odvzemanja pravic

- Uporabniku Tinetu odvzemi vse pravice na tabelo rezervacija.

```
REVOKE ALL PRIVILEGES
ON rezervacija
FROM Tine;
```